

~~P717-14796~~
L

Nr 2, vol. 2,

1933.

ŽVAIGŽDĖ - The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50 c.

Balandžio m. == April, 1933

„Aušros“ įkūrėjas Dr. J. Basanavičius.

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

PRANAICIU JULES ISLEISTOS KNYGOS.

Amerikos Lietuvių Pirmieji Profesijonalai ir Kronika. (Kun. A. Miluko paskaitos) T. I. .	\$2.50
„ „ „ „ „ Tomas II.	2.00
Amerikos Lietuvių Kronika (Iš kun. A. Miluko paskaitų)	3.00
Apie kun. Adomą Grinevičių (Kun. A. Milukas)	10
Daktaras Petras Matulaitis. Kun. A. Miluko paskaita	25
Delko mūsų katalikiškoji spauda silpnutė? Kun. A. Miluko referatas	10
Iš Kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičiu Julė. Su paveikslais, audeklo apdarais	2.25
Kun. Martynas Sederevičius ir Jo padėjėjai A. Milukas & Co. leidinys	50
Kun. Kazimieras Jaunius (Kun. A. Milukas)	10
Kun. Silvestras Gimžauskas. (Kun. A. Miluko)	10
Laisvosios Lietuvos Atlankytų. Iš Pranaičių Julės Atsiminimų	2 50
Lourdes'o Sv. P. Marijos Mėnuo. Vertė Pranaičių Julė	50
Ne Mieste Laimė. Pierre L'Ermite. Pranaičių Julės vertimas	1.00
Petras Kriauciūnas (Kun. A. Miluko)	15
„Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organi- zuotės Sukaktuvės“ — didžiulės knygos su daugybe iliustracijų ir dokumentų fotografijų —	5.00
Audeklo apdarais su aukso antspauda. —	6.00
Laiškai iš Ispanijos Pranaičių Julės	1.00
Viešnagė Seštokuose Pranaičių Julės	2.50
Vyskupo Valančiaus Darbai (Kun. A. Miluko)	50

„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiama A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygų kaina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

BALANDIS—APRIL 1933 M.

„Giedu dainelę — savo giesmelę
Apie rūpesnius, vargelius
Lietuvos krašto; ne taip iš rašto,
Giedu senųjų žodelius.

Kalnai ant kalnų, o ant tų kalnų —
Kalnai ir maži kalneliai —
Tenai Lietuva per amžius buvo,
Kaip sakė mūsų seneliai“.
Vysk. A. Baranauskas „Aušros“ N. 1.

„AUSROS“ 50 METU SUKAKTUVESĖ.

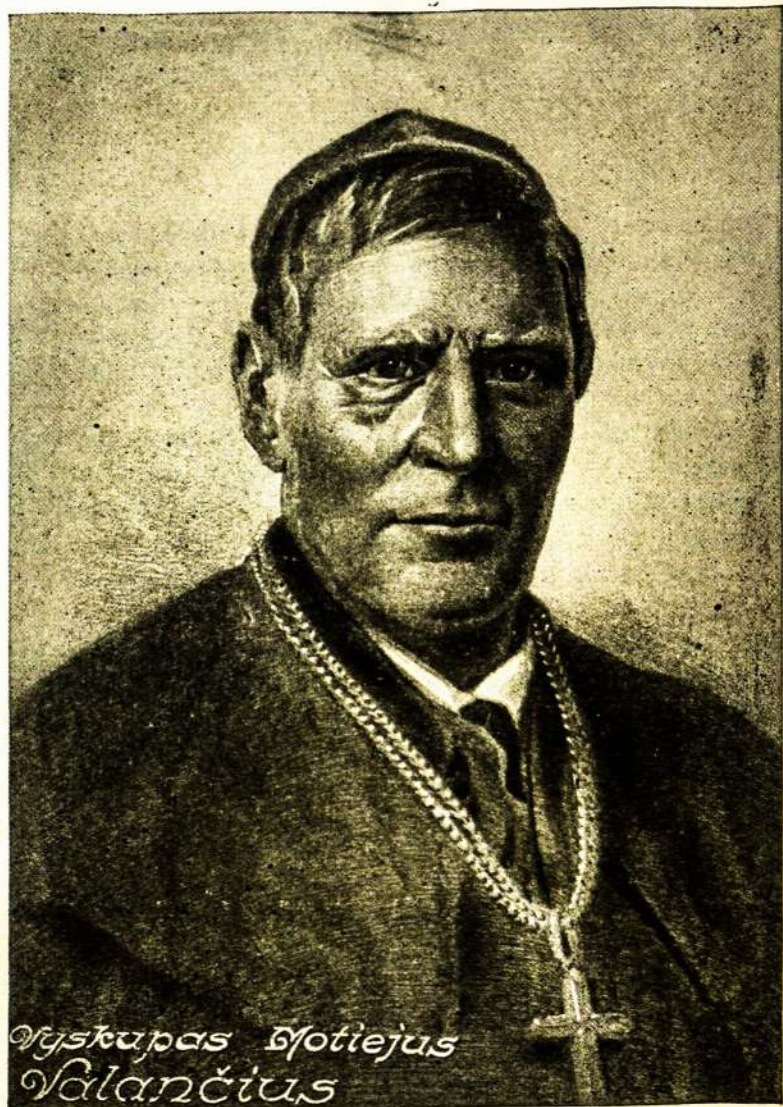
Užprašymus ir pinigų adresuokit: „ŽVAIGŽDĖ“, 3654 Richmond St., Philadelphia, Pa.

„Aušros” penkiųdešimtų metų sukaktuves minėdami šiame „Zvaigždės” numeryje parodome fotografijas „Dr. Basanavičiaus” prakalbos taip pat vyskupo A. Baranausko eilių „Lietuvos Senovės Paminėjimas” ir Višteliausko „Lietuviškoji kalba” iš pirmojo to laikraščio numerio.

Didžiausia pareiga laikome šitose sukaktuvėse pagerbti vyskupą M. Valančių, savo veikimu ir agitacijiniais raštais (Palangos Juzė, Pasakojimas Antano Tretininko ir k.) subūrusį šimtus tretininkų būrelių, kurie jam padėjo išmokinti skaičiuoti šimtus tūkstančių Lietuvos žmonių.

Irgi reik pakartoti čia tretininkų darbuotės obalsi, kurį paskelbė kun. Sideravičiaus padėjėjas S. Kušelevskis savo knygoje „Misija” (žiūr. str. „Palaiminti ubagai ir t.”), išleistose 1879 m.

Negalime tylėdami praleisti ir „Lietuvos Bičiوليو” bei „Ant Naujų Metų Lietuvai Dovanele” autorius — kun. S. Gimzausko taipgi jo draugo Petro Kraučiuono, (uoliausio „Aušros” rėmėjo), S. Davainos Silvestravičiaus ir kitų aušrininkų.

Išmokinę Lietuvos žmones knygas skaityti, „draudžiamos“ literatūros
įkūrėjas ir pasekmingiausias platintojas.

„— Štai diena aušta, naktis išaušta
Nyksta tarp lėtų žmonelių...
Bet koks mums žodis tiesą parodys,
Koks kelevedis ves keliu?

Nesibijokim, neimanuokim —
Dievas, ko reikia mums, žino.
Kad bus persunku dėl savo rankų,
Mumis pagelbėt ketino....”

Vyrk. Ant. Baranausko „Lietuvos Senovės Paminėjimo“ dainos
pabaiga (žiūr. „Aušros“ N. 1, l. 10).

Ant sekančių puslapių 6–20 rasite fotogra-
fijas pirmųjų 12 „Aušros“ puslapių ir svarbesnių-
jų aušrininkų paveikslus. Red.

Priekalba.

Homines historiarum ignari semper sunt pueri.
Žmonės nusidawimų nepazinstantieji vis yra vaikai.

Jau trisdeszimt ir penki metai praejo nuog to laiko, kada atsirado pirmas lietuviškas laikraštis. Jei mes tą kelių metų tarpą sulyginsime su ilgomis eilėmis metų, kuomet mūsų tauta (gimine) visokeis wargais ir sunkenybėmis prispausta, negalejo ne mislyti apie sawo alpstancios dwases atgaiwinimą ir dwasiszką peną, tie praszokusieji trisdeszimt ir penki metai pasirodys mums kaip wakarykszte diena! Per ilgus tuos amzius mūsų gimine teip buwo paniekinta ir prispausta, jog už tiesą dywitis reikia, kad tik per wieszpatieš malonę jiji iki szei dienai dar gywa liko! Senowes gadynese apgywenus kone dwigubą žemes plotą, ji szendie taip didei wisose szalyse susimažino, jog prilygsta tiktai szeszeliui senosios mūsų Lietuwos! Tas sunykimas mūsų tautos nusidawe ipaczei del to, jog daugumas Lietuwii parubežiuose su kitomis tautomis gywenančių, pasisawino per ilgus amzius swetimas kalbas. Žmones patys neiszmire drauge su iszmirimu tose szalise lietuwiškos kalbos — jie liko, tik priemę kita, swetimą kalbą tapo ar Wokieczeis ar Slowenais. Teip wisi mokinti keliauninkai, kuriems teko Prusus aplankyti, sako, jogei typas tikros Prusijos gywentoją, pagal iszweizdi ne prilygsta wokiszkam typui, nors szios dienos Prusijos gywentoju dide dalis tik wokiszakai kalba. Mes wel

gerai žinome, jog daugybe szios dienos Wokiečių Prusijoj paeina isz Lietuwių, kurie atsizadeje nuo sawo gražiosios kalbos swetimai tautai teko. Teip lyginai einasi Lietuwoj ir kitose parubežiuose: Lietuwa pamaželiu nyksta, nes nyksta jos kalba! Suskaiityti wisas priežastis, kurių del Lietuwa susimažino ir taip baisei sunaikinta tapo, butu dabar per ilgai. Cze mes tik tiek pamineti turime, jog rasi didžiausia priežastis to wiso pikto yra ta, kad apie Lietuwiu apszwietimą per lietuwiszką kalbą, tie, kuriems priguletu tai daryti, rupintis nesirupina. Szendien wisi mokinti wyrai, kurie musu gywenimą ir jo sunkumą pažinstą, wienu batsu sako, jog tie musu kaimynai, po kuriu waldzia musu gimine yra, warą ant to, idant mes ne szendien, tai už metu kitu, pawirstumem ar in Wokiečius, ar wel in Siowerus (Lenkus ir Gudus). Jeigu mes dabar paklaustumem, kas per nauda butu del wokiszkystes ir slowenystes, mums atsizadejus nuog sawo numyletos kalbos lietuwiszkos ir garbingos musu praetines, kaimynai musu negaletu duoti mums ne iszmintingo, ne teisingo atsakymo. Juk ir mes esame tokiepat žmones, kaip ir musu kaimynai, ir norime wisomis teisibemis, prigulincizomis wisai žmogystei, lygei su musu kaimynais naudoti. Tarp tokiu teisybiu pirmutine butu ta, kad Lietuwoj Lietuwei mokslą ir apszwietimą lietuwiszkose mokslincyziouse gautu. Szendie mes wisi gana gerai numanome, jog iszkalos (szuiles) su swetimomis mokslo kalbomis dangiausei Lietuwiui pawerczia in swetimas ir atskiria waikelius nuog ju gymditoju. Ar ilgai dar teip duruos, negali tikrai žinoti, bet, kaip galima iszmanyti, nužiurint ant weikašu musu gadyne Lietuwiu trozskawimai ir noras ne weik dar iszipildys! . . .

Laimingesnio del Lietuws laiko ateinant belukuriuodami, turime mes patys rupintisi apie sawo dabarnykszczius reikalus: ką mokslincyziuos nedaro, tai mes patys atlikti turime. Kuniszko maisto nestokuodami, pirmucziausei turime rupintis apie dwasziszką szwiesą. O szis szwiesos atgabenimas yra tai didei swarbus dalykas!

To delei tegul bus garbinamas tas Lietuvos myletojas, kursai pirm trisdeszimt ir penkiu metu insteigdamas laikraszti „Lietuwninku Prieteliu“ pradejo rupintis apie iszplatiniama tarp broliu dwasiszkos szwiesos. Paskiau atsiradęsis laiszkas, o per ilgus metus per garbingą professoriu Kurszati Karaliaucziuje iszleidziamas „Keleiwis“ platino Lietuwoj, kaip imane, dwasiszka szwiesą ir žines isz wisatinio mokslo. Pradžioje 1878 m. pradejo Klaipedoj, naujas lietuwiszkas laikrasztis „Lietuwiszka Ceitunga“ szalip „Keleiwio iszeiti, kursai 1880 m. kitam reditojui. p Eynarui, teko ir tapo „Naujuoju Keleiwju“ pramintas. Skaitlius skaititoju su laikraszcziu skaitliumi dauginosi ir didinosi. Szie tai laikraszczei tur nuopelnus Prusu Lietuwoj per prilaikimą lietuwiszkos kałbos ir per naudingumą sawo rasztu. Dar iszeina ir polytikiszkas „Konzerwatywu Draugistes Laiszkas“ Prekule. O galiausei bus nuo 1. aprilio sz. m. Ragaines mieste po p. Eynaro redymu, kursai isz „naujojo Keleiwjo“ Draugystes iszstoja, „Keleiwis“ pas knygu spandintojus Albaną & Kibelką iszduodamas, kursai pagal jo gruntawotojo, p. professoriaus Kurszaiczio dumą ir welijimą toliaus redoms taps, koktaj prie „naujojo K.“ nebgalejo nusiduoti.

Pripažindami nuopelnus tu laiszku mes cze dabar neminesime apie juju polytikiszkas pažiuras ir nuomones. Kas del Lietuvos yra arba butu naudinga, kas wel jai galetu užkenkti, apie tai kiekwienas kitoniszškai suprantą ir numano, ir už sawo darbą gali duoti atsakimą wien sawžinei sawo. Stodami in pułka sawo garbingu draugbroliu — laikraszcziu, pirmucziausei turime pasisakiti, koks musu mieris irą.

Palikdami aniems laiszkams tą triusą apie Lietuvos apszvietimą per dwasiszka mokslą, mes nekliudisime isz pradziu ir užrubežines polytikos. Musu laikrasztis, wieną tik kartą ant menesio iszeinaš, tegul apims tą wieta, kuri dirwonais guli. . . .

Trumpai sakant, laikrasztis musu bus tik swietiszkas, ir pagal isztekliu ir pajegas musu, atgabęš žines tik isz wisatinio mokslo. Tas žines suteikdamą

Dr. J. Basanavičius vidutiniame savo amžiuje.

skaititojams sawo, mes daugiausei rupinsimies iszplatininti tarp broliu zines apie sawo gimines (tautos) senowes weikalus, o teipogi apie reikalus musu, kaipo Lietuwiu, sziose gadynese.

Kaip kiekvienas Zmogus atsimindimas wisą sawo giwenimo begi, atsižiuredamas atgalios mato ir numano, kas jis ira buwes ir kuomi tapęs, supranta, koku sawo inpatibiu delei jis tapęs toks, o ne kitoks; taip ir wisa musu gimine (tauta) turetu atminti ir pažinti praejusi laiką, kuri ira giwenus ant szios Lietuwos žemes, ir wisus laimingus ir nelaimingus atsitikimus, kurie sziokiu ar tokiu budu padare musu giminę tokią, kokią. szendie regime ir pawede ję tiems wargams, kuriuose mes giwename.

Jau daug szimtu metų praejo, kaip paliowe Lietuwos giedruotose padangese spindejus žwaigzdele, kuri musu tewu tewams szwiete; tamsi, neperregima ukana apsiaute musu linksamą senoweje žemę; wisokie wargai ir sunki, o ilga werguwe iszdilde isz atminties musu paminejimus laimingesnio ir newargingo gywenimo; užmirszome, kuomi mes senoweje buwome, ir tikt retoj jau dainoje ar pasakoje randi paminklą minawotą isz praeitines musu. . . . Liko dar kalba musu garbinga, apie kurią mes galime drąsei su mokintu wiru isztarti: „Die Sprache ist unsere Geschichte“. Szeip — wiskas pragaiszo, o ir tas musu wienutelis skarbas — kalba, teipogi niksta;

Musu tad ipatingiausias ir didziausias rupestis bus duoti pažinti musu broliams Lietuwuj nusidawimu senowes gadines ir weikalu musu garbingu sentewiu, kuriu darbus ir tewiszkes meilę užmirszę nežinome mes patis, kuriu tewu esame sunus bei nepoczei (anukai, wajku wajkai). Jei kožnas geras ir patogus sunus gudoja sawo tewus ir tewu tewus, tai ir mes, Lietuwei, szios gadines turime sekti pawizdj geru sunu senowes Lietuwos; todelei pirmiu pirmiausei turime pažinti jaju senowiszką giwenimą, budą, dabą ir tikibę, jaju darbus ir rupesczius; nes ju giwenimą pažinę, pažinsime geriaus juos, o juos pažinę ir patis pasižinsime.

Vysk. Ant. Baranauskas, obalsio „nesulauksi sūnau Šiaurės” autorius, kurio „Lietuvos Senovės Paminėjimas” pirmame „Aušros” numeryje lab'ausiai sujūdino Lietuvos visuomenę. Savo laiku daug įtakos darė jaunam J. Basanavičiui.

Toliaus apie darbą „Auszros“ kalbedami. turime paminėti ir tai, jog mes ne užsimirszime rinkti ir ap-raszineti wisokius lietuwiszkus senowes paminklus ir liekanas (kas liko), isz kuriu galima pažinti giwenimą. Buda, daba, senowiszką tikibę musu seneliu. To delei rinkejai damu, pasaku irtt. paminklu pagal wertibę ir swarbumą ras musu laikrasztije wietos sawo darbams.

Pasakodami apie praeitinę senowes, mes nepralei-sime progą nepasikalbeję su skaititojeis apie reikalus musu tautos szioje gadineje. Naudingi wel pamokinimai ir žines ar tai isz noturos arba prigimties mokslo, ar tai isz ukes wedimo (agronomijos), ar tai isz waisti-jimo (daktaristes) irtt., ras musu „Auszroj“ wisuomet patalpos wietą.

Pažinti placzią su myletojais musu kalbos ir su mokincziauseis musu laiko Lietuwos wirais turedami, mes ketiname pakwiesti juos ant darbo in musu „Auszrą“; o tikimes, jog jie meilingai priims pakwietimą.

Szitus sawo pažadus iszpilditi isz gilumo szirdies noredami, mes ne troksztam del sawes kitokio pelno ir naudos, wienat kad musu žodzei pultu ant gražios dirwos ir atnesztu szimteriopą dwasiszką naudą Lietu-wai. . . . Su wieszpaties pagalba mes kiek pajegdami ir inmanidami triusimes ir ruoszimes, tos dumos bu-dami, jog ir musu darbas gali buti naudingas.

Kaip auszrai ausztant nyksta ant žemes nakties tamsybė, o kad taipjau praszwistu ir Lietuwos dwase!

Toks musu troszkawimas ir noras.

Pragoj.

B.

**Andrius J. Višteliauckas, vienas
žymesniųjų „Aušros“ inkurėjų.**

Lietuwôs senowês paminejimas.

Giedu dainelę — sawo giesmelę
Apie rupesnius, wargelius
Lietuwos kraszto; ne teip isz raszto,
Giedu senuju žodelius.

Kalnai ant kalnu, o ant tu kalnu —
Kalnai ir maži kalneli —
Tenai Lietuwa per amžius buwo,
Kaip sako musu senelei.

Ten miszkai¹ snaude, ten meszkas gaude
Kasdien Lietuwei išz seno;
Uže, braszkejo medžeji nuog wejo,
Ten kur Lietuwei gyweno.

Ant smilekalnio, ant pilekalnio
Aužuolai szwęsti kerejo
Ir tie diewaiczėi, kokius Žemaičzei,
Kokius Lietuwa turejo.

Tol' už Danguwos² kraszta Lietuwos
Smaline žeme užgawo;
Sziaurej Baltmares,³ pietuos Juodmares
Lietuwa aprubežiawo.

Kyjowas, Rusai, Liatwei ir Prusai,
Gudai ir pikti Totorei,
Lietuwa pažinę, wainiką pynę —
Lietuwius dabın padorei.

Ir labai buwo plati Lietuwa,
Daug ana žemiu ingijo! . . .
Zmones laimingi buwo turtingi,
Niekur nebuwo wergiju.

M. Davainius Silvestravičius, „Aušros“ Wewersys.

Wieni didžiūnai buvo GALIUNAI,
Ant wyresnybes iszrinkti,
O kiti saldžios kłause ju waldžios —
Wisi mažiukais wadinti.

— Amžei sukako, kaip senei sako,
Ir kitaip wirtu Lietuwoj:
Augo didžiūnai, augo GALIUNAI,
Zmones wergijon pekliuwo,

Swietas suspaustas, aszaroms praustas,
Prapult ant amžiu ketino.
Gawo kantrybę, meiles stiprybę
Tikybę szwentą pažino. . . .

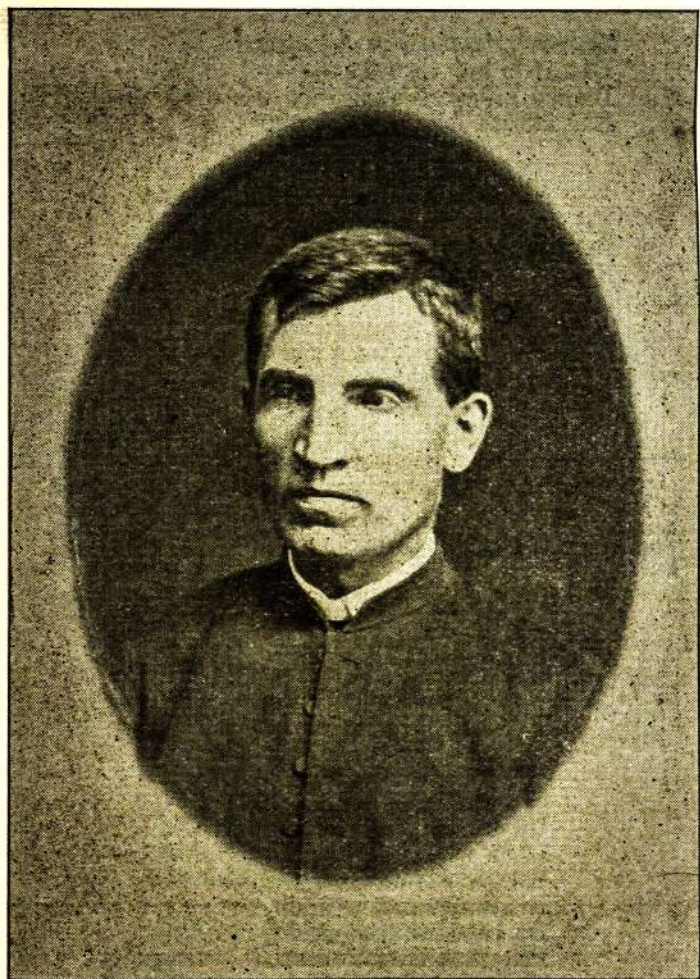
Aužuolai griuwo, dewaiczei žuwo,
Krito ne wiena žinyczia!
Ponus užtojo, mokslo dastajo
Lietuwoj szwenta bažnyczia.

Upej szwentojoj griekus mazgojo —
Po krikšto žmones nekaltus
Skyre bažnyczia — wyrus trinyczia,
Moteris numetais baltais. . . .

Nors ponai spaude. bažnyczia glaude
Lietuwos prastus žmones
Po sawo sparnu, kaip tikrus tarnus,
Kaip tikras sawo aweles.

— Amžei sukako, kaip senei sako,
Lietuwoj wisai ats'ejo:
Jos sudraskyta waldžia sukrito,
Daugeli kraujo praliejo. . . .

Miszikai iszgriuwo, medžei supuwo,
Ir nuogi laukai paliko;
Piewn žalumas, jawu brandumas,
Kasmets prapuole, isznyko.

Kun. S. Gimžauskas, dar prieš „Aušros“ pasirodymą paskelbęs „Lietuvos Bičiulį“ ir kitas plačiausiai tarp Lietuvos žmonių praplitusias patriotines knygeles,

Zmones prispausti, pradejo jausti
Dažnai ir bada ir marą —
Diewas gelbejo ir prižadejo,
Kad atsiuns laiką mums gerą.

* * *

— Štai diena auszta, naktis iszlaužta.
Nyksta tarp letu žmoneliu . . .
Bet koks mums žodis tiesą parodys,
Koks kelevedis wes keliu?

Nesibijokim, neeimanuokim* —
Diewas, ko reikia mums, žino,
Kad bus per sunku del sawo ranku,
Mumis pagelbet ketino. . . .
— 1862 m.

A. B.

¹ Miskas, gire; ² Danguwa, Duna, Dūna, upė inbeganti in Rygos juriu intaka, priklausancia prie Baltariu, baltuju arba auszrinu juriu; ³ Baltmares, auszrines mares, jures; ⁴ GALIUNAI, gimine Gallioniu, waldonu Lietuwas; ⁵ dažnai, tankai; ⁶ elmanuoti, dejuoti.

Lietuwiszkoji Kalba.

❶ brangi lietuwiszkoji
Szwenta kalba prigimtoji!
Už žemcingus tu brangesne
Ir už wiską meilingesne.
Pats wieszpatis kwapu sawo
Ir atweręs žodzius tawo,
Isz balso wisprigimimo
Prie pasauliu sutwerimo.
Tu danguje karaliauji,
Liaupsint Pramžiu nepaliauji,
Skambedama tarp szwentuju

Jan nuog amžiu amžinuju.
Musu pratku gindytojei,
Rytu zemes gywentojei,
Tawo žodžeis kalbedawo,
Pirmneng czionai atkeliawo.
Tu tukstancziu metu czaśą
Praleidai kaip dienos szwiesą
Ir laimeje ir warguose,
Bet wis tuos' pacziuos rubuose.
Liudija mums tawo dainos
Giesmes, raudos, mytai seni —
Kad be jokios tu atmainos
Amžiu amžius jau gyweni.
Wersmes, upes — zemes gyslos —
Niamuno, Dunos ir Wysłos;
Piles, kałnai. klonei, plynės
Reiszk senas tawo supynes.
Tawo žodžeis mus seniejie
Sentewei garbingiausiejie
Garbino tewus senuosius
Ir wisus diewus sawuosius.
Ir małdomis ir giesmemis,
Tu pacziu giesmiu wersmemis
Giedodawo, dainuodawo,
Linksmindawos ir werkdawo.
Nes ir laimej ir bedoje
Irgi diewop szaukt małdoje,
Wisad, wisur tu szaunesne
Ir žodziuose gausingesne.
Tu esi tarp daugio szimtu
Kałbu swiete da garbintu
Ir seniausia ir gražiausia,
Turtingiausia ir szwelniausia.
Kiek isz juju mes pažinstam,
Nei wienoje ne iszwistam.
Zodziu teip szirdingai meiliu,
Neigi isztarmeje teip dalliu:
Tews, tewelis, tewuželis,
Motinele, brołuzelis,

Sunitelis, dukružele,
Bernitužis, mergužele.
Tawo garso škambejimą
Girdint dwasia mums perima
Lig kad kankliu waitojimai,
Lig dangiszki giedojimai.
Bet del žmogaus neteisingo
Buwai rusti ir baisinga,
Nuo wieno tik balso tawo
Neprietelei drebedawo.
Darbimetij, girioj, lauke
Tawo garsai szwelnei plaukia,
Griandus, lindni, nuobodingi,
Arba linksmi ir juokingi.
Ar werpejos prie rateliu,
Ar skalbejas prie priudeliu
Pasakojos apie diwus,
Pabuklus giwus — negiwus.
Apie milžiniszkus skarbus
Užkeiktus — ar Mildos darbus,
Jaunumes karałaites,
Szirdingos meiles diewaites,
Kaip ję seniu seniausiuose
Buwo siuntę diwus laiknuose
In Lietuwa, idant žmones
Lietu saudoron małones. . .
Daugel kałbu jau pražuwo,
Daug suiro ir — sugriuwo;
Kitos kitaip apsirede —
Ir jaunos senas sude. . .
Jau ir tawę, senutele,
Musu brangią motinele,
Jaunosios su skara maro,
Da giwą in grabą waro. . .
Tawo waikus pagadino,
Jaunas szirdis pripildino
Neprietelius neteisibems
Ir wisokiomis baisibems. . .
Jau wieni senei paware,

Kiti peike, keike, bare,
Treti suwis užsigino
Ir po kojomis pamine.
Tu paszaleis drebedama
Meldies diewop dusaudama
Už prigimties sawo waikus,
Paklidusius . . . piktus . . . paikus. . .
J. A. W. L.

Simanas Daukantas,

Lietawos rasztininkas.

Musu mokintieji žmones moka apsakiti giwenimus rasztininku swetimu krasztu, žino gerai, ką jie paraszę, tuomi tarpu giwenos musu¹ tautos (gimines), rasztininku jiems ira labai mažai žinomos. Neszneku apie tilius rasztitojus dajū ir giesmic, bet ir paties wiskupo Woloncziausio giwenimą ir aksčią darbsztūmo retas teiszgal apsakiti. Nekitaip ira ir su musu gilei mokintu, nuomoningu, labai darbszcziu Simanu Daukantu. Nerupestis mokintuju wiru apie sawo kraszto raszliawą,² užmarsztis kalbos sentewiu, iszsižadejimas tewines (tewiszkes) daleidžia nugrimzti ir szwiesiausiems musu kraszto žmonems in tamsą, in užkerte, isz kur darbszti ranka tikro Lietuwio in daug metu begali isztraukti ant eiksztės ir, per tiek metu anam rasztininkui dulkese klaksojus, weli spinduli szwiesos suteikti ir pagarbinimą sawuju.

Už tataigi noredamas wieniems paroditi, kad ira doru wiru ir tarp musu žmoniū, kitusgi ragindamas insižiureti ir insigilinti in weikalus kitu Lietuwos ir Lietuwiu miletoju, o ant galo kad inkwepti atluszusiems ir abejojantiems Lietuwiams meilę tewines, — asz pasižadejau cze labai trumpai aprasziti giweną, kanczią ir weiklumą Simano Daukanto, atidedamas ant tolesnio laiko asgarsinimą itin³ plataus raszto apie jo giweną ir weikalus.

Simanas Daukantas gimęs 28. d. spalinio menesio⁴ 1793 metuose Kiwiliu kaime, Inlaku parakwijoje, Telsziu

KAS BUVO TIKRASIS „AUSROS“ KRIKSTATEVIS?

(Pasak doc. Tumą.)

Juoz. I. Kraševskis garsusis autorius daugelio knygų lenkų kalboje.

ge su J. I. Kraševskiu. *) 1880-82 m. 23 Maskvo lietuviai studentai leidžia rašytą „Aušros“; laikraštį jame dalyvauja ir dr. J. Basanavičius, tikrasis faktinis Prūsijos „Aušros“ įsteigėjas drauge su susipratusiais Prūsų Lietuvos vyrais jaunuoliais: Martynu Jankum, Juozu Mikšu,

*) 1881 m. Poznaniuje išėjo J. J. Kraševskio „Witoloraudos“ J. A. W. Lievio Višteliausko vertimas. Tos knygos išleistos „kaštu Dro. J. J. Kraszewskio“. „Priekalboj“ Višteliauskas pažymi, kad Kraševskis „norint ilgay mokinosi, tacziaus negalejo izmokti lietuwiszky raszyti“. Kraševskis viens pirmųjų aukejo „Aušros“ leidimo fondui.

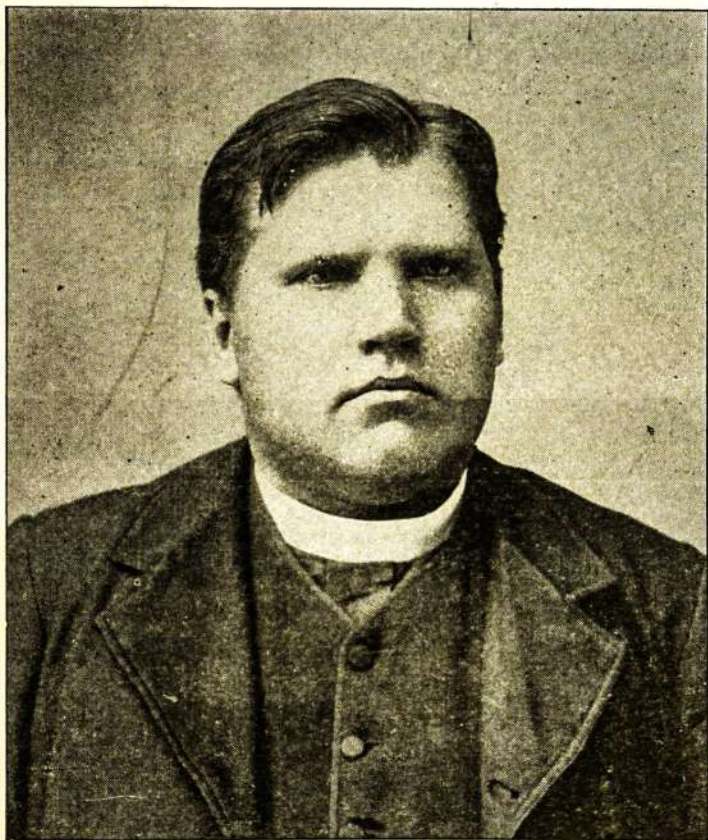

Petras Kriaučiūnas „Aušros“ vyriausias
rėmėjas ir palaikytojas.

Martynu Ser-
nium, su kuriais
jau ankščiau
gana angštai bu-
vo susirišęs ir J.
Sliupas. Jie buvo
sudarę „Lietuvos
Mylėtojų“ kuo-
pele, kurios var-
du ir ėjo laikraš-
tis. Kalnujiškis
bajoras Mečilo-
vas Dovaina-Sil-
vestravičius vėl
sakosi, tai jis su-
telkęs anąjį Tė-
vynės Mylėtojų
burį. Jis „Słówn-
nike Geograficzname“ pasiskelbęs renkas lietu-
vių dainas ir pakvietęs atsiliepti, kas daugiau
užsiima lietuvių dalykais. Atsiliepęs advokatas
Stasys Raila (vėliau „Aušros“ — Sunbajoris)-
Juozas Miliauskas (vėliau „Aušroje“ — Miglovara),
kun. A. Baranauskas ir kun. K. Jaunius. Jie nu-
rodę jam dar Dr. J. Basanavičiaus adresą Prago-
je. M. Dovaina jam nusiuntęs devynių susi-
pratusių lietuvių adresus; šie ėmę susirašinėti ir
taip išdaiginę „Aušrą“. Daigino „Aušrą“ Petra-
pilio studentai, rašvdamies „Kalvi Melagi“. Dai-
gino ir klaipėdiškis Martynas Šernius su savo

„Lietuviška Zeitunga“, pirmas praktiškai įvykinęs technikos darbą — prikabinęs tilžiškį J. Mikšą mokyti spausdinimo, o ragainiškį M. Janką, kad spausdintų, ir pats pirmas paaukavęs naujam laikraščiui 100 markių.

Drezdenas (gal ir Poznanius), Maskva, Petrapilis, Ryga, Klaipėda, Tilzė ir Ragainė — lygiai septynetas miestų turi teisės savintis „Aušros“ gemalą, ir jei nė vieno jų prūsinė „Aušra“ nebuvo tikroji duktė, tai drąsiai gali pasakyti, visų jų idukra. Visas lietuvių visuomenės organizmas būti jau buvo tautinės kultūros priruoštas pasiektinąją jos dvasios reikalams priemonę — laikraštį. Jo būtinumą visi jautė, net ir lenkų kultūros Lietuvos piliečiai jau nuo penkiasdešimtųjų metų pereito amžiaus. Dėl to rūgo, pukšėjo šian ir ten, net visai nesusitarus. Stai dėl ko visi naują laikraštį taip mielai priėmė, lyg giminę. Kad laikraščio idėja fermentavo ne D. Lietuvoje, bet svetimuose miestuose ar kur pakraštyje, tai tik dėlto, kad rusų administracija per rūpestingai buvo Lietuvą išvalčiusi nuo jos inteligentų. Nieko tai, matome, nepadėjo; Lietuvos šviesuomenė ir į tolimąją Rusiją nešė savo kvaipo. Apie Juozo Miliauskio rolę šitame „Aušros“ įvykinime šitaip liudija J. Sliupas: „Pačioje pradžioje „Aušrai“ būt buvę labai sunku išsilaikyti, jeigu nebūtų panorėję jos palaikyti Petras Kriaučiūnas, Mariampolės gimnazijos mokytojas ir Juozas Miliauskis, policijos „okolodočnyj“ Rygoje. P. Kriaučiūnas užmokėdavo už šimtą ar

Aušrininkas kun. Al. Burba, daug pasidarbaves ir Amerikoje.

du šimtu egzempliorių ir per Naumiestį*) jis pats parsisiųsdindavo jam vienam težinomais keliais, (dažnai papirkdamas žandarus): per mokinius gi jis plačiai paskleisdavo „Aušrą“ Suvalkijoje ir Kaune. Miliauskis gi buvo poetas, rašinėjo eiles į „Aušrą“ Miglovaros slapyvarde ir taip pat užsisakydavo nuo šimto iki pusantro šimto egzempliorių, kurių dalį platino Rygoje, o per H. Allunaną Mintaujoje knygininką ir mokinius paskleisdavo Zemaičiuose“... Doc. p. e. J. Tumo „Lietuvių literatūros paskaitos: Juozas Miliauskis — Miglovara“ 1924.)

*) Naumiesčio vikaras kun. S. Petrika, P. Kriaučiūno mokslo draugis buvo vyriausiu jo padėjėju šitame darbe. Žiūr. psl. 89 ir 90 šitose knygosė.

TRETININKU — KNYGU LPATINTOJU
OBALSIAI.*)

Brolei mana ir seselēs!
Pirkit visokias knygeles,
Patys ukvatnei skaitykit
Ir vargdieniams jas dalyt.
Mokykit vargšų vaikelius
Selpkit biednus siratėles.
Platinkit tarp žmonių šviesą,
Kad tarp jų gyventų tiesa.
Paklausykit šitos rodos
Paskubykit eit į sodžius
Gritelėse pavargėlių
Mokyt skaityt vaikelių.
Būsité tikri misijonoriai
Duos jums maistą gaspadorei.
O zoplotą gausit brangų
Nes pats Dievas duos jums dangų.
Nebijokit prispaudimų
Nei baisių persekiojimų;
Eikit drąsei to daryti,
Kad saldesniai būtų mirti.
Už kančes ir vargus kūno
Mūčelninkystės karūną
Apturėsit prižadėtą
Ir danguje aukštą vietą....

.....
.....

*) Žiūr. „Spaudos Laisvės ir Amer. Liet. Organizuotės Sukak-
tuvės” psl. 51—53.

S. Kušelevskis, vyriausias kun.
Sederevičiaus padėjėjas.

.....
Kurie mokis vargdienėlių vaikelius skaityti,
Tokių vardai bus knygoje dangaus užrašyti.
Jus panelės ir mergelės eikit prie to darbo,
O už tokią brangią prozę rasit dangui skarbą.
Prispaudimų varginimų jau nesibaidykit,
Po griteles, kamarėles vaikelius mokykit.
Sėkit brangią dangaus sėklą širdyse vaikelių,
Ir paugusius mokykit eiti dangaus kelių.
Ir Zemaičiai ir Lietuviai ir bėdna sirata,
Dėkavos jums, jog mokyti turite ukvatą.
Visų kampų vargdienėliai pažins jus ištolo,
Su širdingu džiaugsmu sveikins kaip savo Aniolą.
Eikit brangios seselės mokinti vaikelius,
Maloningais švelniais žodžiais glauskit siratėlius.
Vaikų tėvai duos jums valgį ir apdarys kūną.
O pats Dievas duos zoplotą, auksinę karūną.
Brangus darbas, graži proce, vaikelius mokyti
Garbint Dievą, mylėt visus ir knygas skaityti.
Jau dėl mūsų aušros žvaigždė šviesi užtekėjo,
Nes po visas gričias triobas mokslas prasidėjo.
Brangus auksas ir sidabras, bet mokslas brangesnis,
Saldus cukrus, saldus medus, o mokslas saldesnis..."

(Iš S. Kušelevskio knygu „Missija“. Ziūr. str. „Valančius ir Mūsų Kultūros Palaikytojai“ knygoje „Spaudos Laisvės ir Amerikos Lietuvių Organizuotės Sukaktuvės“.— Antra laida, Pranaičių Julės lėšomis, Philadelphia, Pa.)

„KARYS” APIE „AUSRA”.

Jau penkiasdešimt metų suėjo, kai iš Ragainės į Didžiąją Lietuvą pateko pirmasis „Aušros” numeris. Tai buvo 1883 mt. balandžio mėn., nors pačiam laikrašty (1 nr.) pažymėta: K o w i n i s.

Ateidama „Aušra” atnešė ir plačiai pagarsino reikšmingą žadinanti obalsį bei šūkį:

„Kaip auszrai ausztant nyksta ant žemės nakties tamsybė, o kad taip jau paszwistu ir Lietuvos d w a s e ! Toks musu trószkimas ir noras”.

Siandie tie žodžiai tapo kūnu. Daug daugiau padaryta ir pasiekta, negu tuomet net svajota. Tad iš tikro galėtų pasirodyti, kad pats „Aušros” faktas ir jos minėjimas nėra gal tokios didelės svarbos dalykas. Mūsų tautos atgijimo didysis dainius Maironis, lyg nujausdamas tokį abejingumą dėl sunkių praeities kovų ir žygių, pranašingais žodžiais nusiskundė vienoj savo elegijū (Pavasario balsai” 19o m.):

Jei po amžių kada skaudūs pančiai nukris,
Ir vaikams užtekės nusiblaivęs dangus, —
Mūsų kovos ir kančios, be ryto naktis,
Dėl jų nesuprantamos bus.

Mariynas Jankus iš Bitėnų „Aušros“ uolus palaikytojas.

Ką mums žada rytojus? Tikėk, jei gali!
Nes ir kaip begyvent ir kentėt be vilties?
Rodos, Dievas užmiršol.. o žmonės geri,
Palauk iki ranką išties!..

Taigi, „Aušros“ pasirodymas tais tokiais sunkiais be viltiškais laikais tikrai buvo didelis ir smarkus įvykis mūsų kultūros istorijoje ir net kovose dėl laisvės. Norėdami geriau suprasti bei įvertinti pabandykim nusikelti prieš penkiasdešimt metų atgal ir apsistoti ties tomis sąlygomis bei aplinkybėmis, kuriose gimė ir švito „Aušra“. Pirmutinę sau paramą jaunieji veikėjai rado Mažojoj Lietuvoj, kur kultūrinis lietuvių darbas nebuvo taip varžomas, kaip Rusijoje. Ten ėjo vienas kitas lietuviškas laikraštis, sakysim „Naujas Keleivis“, „Lietuviška Ceitunga“.....

Mūsų kultūros pionieriai pradėda rašyti į tuos laikraščius savo patriotinius straipsnius visų lietuvių vienybės dvasia. Juose buvo kalbama apie garbingą Lietuvos praeitį ir judinami santykiai Didžiojoje Lietuvoje, jos sunki dvasinė ir materialinė būklė — toji būklė, kurią vaizdingiausiai apibūdino tas pats Maironis (Jaunoji Lietuva“): Po Lietuvą — žiema. Nei žodžio, nei rašto neleidžia erelis, suspaudęs sparnais. Petys gi į petį, na, vyrai, kas gali sustoję į darbą už mylimą šalį. Prikelkime Lietuvą mūsų!“...

...Tuomet tad ir kilo sumanymas steigti Prūsijoje tautinį lietuvių laikraštį visai skyrimum nuo bet kokios draugijos. Tasai laikraštis gavo simbolišką vardą „Aušra“.

Pirmieji jo steigėjai bei iniciatoriai buvo — J. Basanavičius, Andrius Vištalius, Jurgis Mikšas Martynas Šernius. Sie vyrai pradėjo darbą ne pelno bei kitais išskaičiavimais, bet grynai kilnios tautinės idėjos, pasiaukojimo ir net didžiausio užsidegimo veda mi. Daug jie nenumatė neapsvarstė; neturėjo nei lėšų, nei prenumeratos, net nežinojo, kaip jų laikraštis pasieks skaitytojus ir kas į jį rašys. Pirmiesiems numeriams jie patys sudėjo 840 markių ir parūpino straipsnius. Tuo atžvilgiu daugiausia prisidėjo J. Basanavičius, pirmasis „Aušros“ redaktorius ir rūpintojas.....

„Aušra“ pasistatė sau tokį tikslą: parodyti lietuviams, kas jie buvo praeity, kokia dabartinė jų būseną ir kokią ateitį privalo sau rengti.

Daugiausia dėmesio buvo kreipiama į praeitį, nes tik tas gali būti susipratęs lietuvis, kurs gerai pažįsta savo tautos praeitį. Tik ant tos praeities galima tvirtai statyti visas dabarties ir ateities darbas...

Tuo pat tikslu „Aušra“ didžiausio dėmesio kreipė į niekinamą lietuvių kalbą, papročius ir būdą. Ji stengėsi įrodyti, kad lietuvių kalba nė maž nemenkesnė už kitas. Net, priešingai, savo gražumu ir senumu ji pralenkianti daugelį kitų kalbų.....

Ateities atžvilgiu „Aušrai“ daugiau rūpėjo tautiniai ir kultūriniai siekimai nekaip politiniai. Ji tiek tegeidė, kad lietuviai visur ir visuomet jaustųsi esą lietuviai, lietuviškai kalbėtų ir laisvai galėtų dirbuotis tautinės kultūros dirvoje.....

Svarbiausias, be abejo, čia buvo tas dalykas, kad „Aušra“ parodė, jog lietuvių tauta, visų priešų laikoma seniai mirusia, iškyla, pasirodė dabar gaji, gyvenanti ir sujudusi dėl savo teisių ir savarankumo.....,

„Aušra“ gyvavo neilgai — vos nepilnus ketverius metus. 1886 metais jau ji baigė savo dienas. Sustojo daugiausia dėl lėšų stokos...

„Aušra“ parodė, kas tai yra spaudintas žodis ir jo galia, būriant ir keliant visus kovoj dėl savo tautos siekimų ir uždavinių.

„Aušra“ sustojo, bet jos vieta neliko tuščia. Tučtuojau tą spraga, nors nevykusiai, bandoma užkimšti naujais laikraščiais. Tais pat metais (1886) pasirodo „Garsas“, vėliau „Sviesa“ ir kiti. Ryškiausiai jų tarpe pasirodo „Varpas“.....

GAILA, kad negalime atspausti aušrininko kun. S. Norkaus, Punsko klebono ir J. Basanavičiaus artymo bičiulio atvaizdą. Jo Kondratavičiaus eilių vertimas „Aušroje“ darė didelę įtaką anų laikų jauniems tėvynainiams. Jo dainą „apie arielką“ dainavo visa Lietuva. Ta daina kartu su kitais jo straipsneliais (proza ir eilėmis) buvo atspausdinta „Mažoje Dovanėlėje Lietuvos Jaunimui“ (2000 egz.), kurių knygelių pataisyta antrai laidai rankraštį kun. S. Norkus prieš mirtį buvo prisiuntęs „Zvaigždės“ Redakcijai...

Redakcija.

K u n. S. G i m ž a u s k o

PRO LIDOS MURUS PRAVAZIUOJANT.*)

Paveizdėjus unt tų mūrų,
Kaip gi liūdna širdžiai mana!
N'ier jau stoga, n'ier' jau durų —
Zydai oškas vidui gana.

Juktai pilis Gedemina,
Juktai jisai jų pastatė:
Ko tie mūrai nebežina!
Ko tie mūrai nebematė!

Penkis umžius vis ant vietos
Stiprus, kieti prastovėjo,
Prajo audros negirdėtos —
Vis tai anis išturėjo.

Kad liežuvį jie turėtų.
Kiek tai mumis pasakytų!
Kas yr' pikta netylėtų,
Vistai pirštais iškaišiotų!

Ar ne bartų jie Lidėnu,
Katrų būdas susitrynė?
Vis priėme nuo Slovėnu,
Savo močės užsigynė!

Kur liežuvis, Lida, tavo?
Kur tas būdas pirmutinis.

*) Šitą dainą, atspaudintą dar 1879 metais, tūkstančiai Lietuvos mylėtojų „Aušros“ laikuose dainuodami gaivino savo „lietuvišką dvasią“.

Jau pamiršai tēvus sava —
Su-dieu kraštas prigimtinis!

Ne suprantu aš to visa,
Kad kur vieta tik pirmsnē,
Tai ti kalba pirm užgisa.

Ar čē kalčia nē dydesnē?

Noris Vilnius sostas buva.
Norints pilnas atminima:
Kaip tik kalba ti prauva
N'ier jau tokia patraukima.

Tartum pilis kaip ne mūsų,
Nor's Vitautos tinai grabas;

O Vilnēnai kas iš jūsų —

Koks Lietuvai šiundie labas?

Vo jau Kaunan nuvažiavis,
Kai užgirsti kalbų sava,
Kaip karūnų džiaugies gavis —
Jauti kad čē šalis tava!

Ne suprantu tų lietuvių,

Katrie lizdų tik gadina,

Kitų jieško sau liežuvių,

O saviškį kojom's mina!

Duok, Die', tokių nederētu:

Mums išgamų nebereikia!

Duok, Die', kraštas priperētu

Tokių, katrie gerai veikia!

Bet jau Kaunan atsidūrus

Laikas grįžti vėl un Lidų

Un tuos stiprus, kietus mūrus

Kurių krimta oškos vidų,

Kas čē kitkart atsitiko,

Trumpai noriu paminėti:

Nes ir žinių ne daug liko,
 Reik da jums tų pridėti.
 Mat ir raštai toki buva,
 Derves pilin juos nukrauste
 Ti nuo gaisro jie pražuva,
 Kai Prancūzai meškų kauste;
 Ir kai Untis!*) su jeis piko
 Per Susmaugų, borais svaide,
 Kad jei saldžias indres niko —
 Kad joms verstis nebelaide...
 Bet bus gana to žinoti,
 Kad Vaidyllus čė sėdėjo
 Tikėtai liūdna tų paduoti,
 Kad jis piktais keleis ėjo.
 Su Jaugalium, švogrium savo
 Prieš Kesitutį kaip sunirša
 Un kartuvių galų gavo.
 Ir ja vardas užsimirša.
 Valenrodo kalavaja
 Lidos pilis paragava:
 Da tas rumbas neįgija,
 Ciukšt ir kitų Lida gava:
 Dveji metai vos sukako,
 Ir vėl anai vargas naujas:
 Jungingeno runkon tiako,
 Gaiša turtai, tvina kraujas.

*) Untis — čė reik suprasti Inglenų žemi. Prancūzų karalius Napoleonas I, norėdamas Inglenus prigaišinti, buvo užgynis nuo jų indri-
 nį cukrų pirkti, vietoj kurio iš borų (burokų) dirbtų pardavinėjo; taigi
 paskui atsirado išrašytas paveikslas, kur viename krašti susmaugos
 (Kale) Napoleonas stovėjo, o kitame Inglenų karalius Jurgis III, ir
 tasai Prancūzų karalių burais svaide.

Iš Vitautos daleidima
Taktamišius, Ordos ponas,
Ce turėjo pribuvimą —
Mat koks buvo mūsų Sonas!
 Ir mongolų čė karaliai
 Sau prieglaudos tunkei meldė —
 Ar ne garbė iš to šaliai,
 Juk kanais paskui valdė!
Jurgis sūnus Sviastoslavo,
Kunigaikštis Smalenskienu,
Ješkodamas pačios savo,
Siaušęs ir tas unt Lidienu.
 Bet jo noras neįvyko,
 Jį Sielickas apgalėjo —
 Vėl kaliniėj pati liko,
 E pats namuo kurt' turėjo.
Svydrygailius atstatytas
Nuo karūnos Gedimino.
Lygiai tartum užvartytas,
Ir tas Lidų užkabino.
 Pilis anų atsibuvo —
 Nebetiaka jo naguose,
 Tad už mūrų kas tik buvo,
 Jis palaidė pelanuose.
Kaip lidimas Lida rodes,
Kaip tie miškai šiundie mūsų,
Katrūsos žydų runkos godes
Jau iškirta delei-Prūsų.
 Ir Girėjus, pons mongolių,
 Vos nuo sosta tiek nuslida,
 Ir tas jieška mūsų brolių,
 Ir tu Lida tuo užvyda.

Sigizmundas tam Girėjui

Lidoj liepė viešpatauti;

O papūtus geram vėjui

Vėl palaidė karaliauti.

Kasgi toliaus Lidoj diadas?

Al ragi gi reik paduoti,

Kač Kavanskis, Rusų Vadas,

Liepė ugniu ju nušluoti.

Tai tai smarkiai šluotai Rusu

Ato' Lidia ir džendžiūrai:

Ardė žvedai kraštų mūsų —

Jems prakiura ir tie mūrai.

Ir nutylo jau čė ginklas.

N'ier čė šiundie gyva kvapa.

Stovj mūrai kaip paminklas

Unt Lidienu šniakos kapa!

O Lietuva motyniale!

Tavi naktyj aš sapnuoju:

Prie tau vis širdiale,

Aš tau rašau ir dainuoju!

Kuo man širdyn giliaus duria

Kalbos tavo priešų mines,

Tuo dydiasnį širdyj kuria

Meily šniakos prigimtinės.

N'ier tėvynės be liežuvia

Kiekviens šitų gal suprasti:

Atimk kalbų nuo Lietuvia,

Tai Lietuvos jau ir n'esti.

Sniaka kraštas tiktai gyvas,

Kaip tas kūnas dvasia sava;

Kaip tas ūkis yr' valyvas.

Kur Lietuva meily gava!

**Kaipgi būčiau aš laimingas
Visiems meily tų įpilti! —
Duok tai Dieve maloningas!
Duok, išpildyk mano vilti,**

Plačiau apie kun. S. Gimžauską buvo rašyta
N. 15 1911 m. „Zvaigždės“ — Dešimtmetinėse
Sukaktuvėse“ ir knygoje „Spaudos Laisvės ir
Amer. Liet. Organizuotės Sukaktuvėse“.

„Tinai, tinai labai toli
Matau ašiei savo brolių:
Tį Lietuva mano brungi,
Myliu ašiei tų padungi“...

Taip prabilo kun. S. Gimžauskas savo knygoje
„Ant Naujų Metų Lietuvai Dovanele; — 1879
metų“, spaudintose Leipzige ir tūkstančiais pra-
plitusiose po Lietuvą.

KA KALBA APIE „ZVAIGZDES“ LEIDINIUS LIETUVOS ŽURNALISTAI SAVO SPAUDOJE.

I.

Kauno dienraščio „Ryto“ N. 15 (2062) prelatas
A. Dambrauskas rašė:

„PIRMIEJI AMERIKOS LIETUVIŲ PROFESI-
JONALAI IR KRONIKA. (Iš kun. A. Miluko
paskaitų). Tomas I. Pranaičių Julės
leidinys, „Zvaigždės“ spauda, Philadelphia, Pa.
1929 m. 250-12 in-8.

Amerikos Lietuvių gyvenimas mums maža
težinomas. Jis apsuptas tam tikru slaptinumo
šydu. Mes tiek težinom, kad jis labai skirias nuo
mūsiškio Lietuvoj. Bet koks jis yra iš tikrujų,
apie tai mes artimesnio supratimo neturim. To-
dėl privalome būti ypatingai dėkingi tiems rašy-
tojams, kurie Amerikos lietuvių gyvenimą parodo
tikroje šviesoje.

Vienas tokių rašytojų yra kun. A. Milukas.
Jis daug metų yra išgyvenęs Amerikoje, klebona-
vęs ne vienoj Amerikos lietuviškoj parapijoj, da-
lyvavęs įvairiose Amerikos Lietuvių organizaci-
jose. Todėl jam yra gerai žinomas netiktai Ame-
rikos lietuvių gyvenimas, bet ir jų įsikūrimo is-
torija. Turėdamas surinkęs tai istorijai daugybe
žinių, kun. Milukas yra nekartą jomis naudojėsis
savo paskaitose apie mūsų išėviją. Dabar tos

paskaitos išeina atskiriomis knygomis. Leidžia jas žinomoji mūsų rašytoja, Amerikos „Zvaigždė“ bendradarbė, plė Julė Pranaičiūtė. Aukščiau minėtoji knyga — sudarė kun. A. Miluko paskaitų I-ji tomą. Jame daugiausia kalbama apie Amerikos „profesionalus“. Profesionalais autorius vadina žmones, turinčius tą ar kitą profesiją, amatą, ar užsiėmimą. Dėlei to skaitytojas ras čia įdomių žinių ne tik apie pirmuosius Amerikon atvykusius kunigus, redaktorius, spaustuvninkus, rašytojus, daktarus, bet ir apie pirmuosius siuvėjus, kurpius, barzdaskučius, krautuvninkus, bankininkus ir kitokius biznieriūs.

Labai įdomios ir istorijos pirmųjų Amerikoje lietuvių bažnyčių. Jos buvo įkurtos bendrai lietuvių ir lenkų lėšomis, bet lietuviams neilgai teko jomis naudotis, nes lenkai jas sau pasisavinę ir lietuviai vėliau gavo statydinti savas atskiras lietuviškas bažnyčias. Taip buvo Shenandory, Samokine ir kitur.

Šalia lietuviškų parapijų steigimo, autorius aprašo ir pirmųjų Amerikoje lietuviškų draugijų įsikūrimą. Čia puola akin faktas, kad daugiausia tų lietuviškų draugijų — turi vardą Sv. Kazimiero Draugijų (pav. Brooklyne, Bostone, Chicagoje, Waterbury, New Yorke, Pittsburgė, Plymouthe ir k.). Tai parodo Sv. Kazimiero populišumą amerikiečių lietuvių tarpe.

Vėliau tos draugijos susijungė į vieną „Visu Liet. Kat. Dr-jų Susivienijimą Amerikoje“.

Autorius savo veikale elgias kaip tikras istorikas. Jis netiktai faktus paduoda, bet ir kitų paduotus patikrina ir klaidingus atitaiso. Todėl nė vienas būsimasis mūsų išeivijos istorikas negalės apsieiti be šio sąžiningai sustatyto kun. A. Miluko veikalo.

Jis įdomus pasiskaityti ir šiaip jau lietuviams neamerikiečiams, nes parodo, kaip prasti, bemoksliai kaimiečiai lietuviai, atvykę Amerikon, įsikūrė, prasigyveno, tapo prekybos įmonių, spaustuvių, bankų savininkai.

O jau kas mano Amerikon ar kitur dangintis, tie būtinai turėtų atidžiai perstudijuoti šį veikalą, kad svetur nuvykę nebedarytų tų klaidų, kurių yr dare seni emigrantai.

Už šios knygos parašymą ir jos išleidimą gerb. autorius ir garbi leidėja yra verti iš mūsų visuomenės susilaukti nuoširdžios padėkos. Nes užfiksuodami savo rašiny žymią mūsų išeivijos gyvėnimo dalį, yra patarnavę nevien išeiviams, bet ir apskritai mūsų tautos istorijai. Būtų geistina, kad panašūs veikalai netrūkus pasirodytų ir apie mūsų išeiviją kituose kraštuose, k. a. Kanadoj, Argentinoj, Brazilioj, Pietų Afrikoj ir kitur.

A. Jakštas.

II.

Kultūros žurnalo „Vairo“ recenzentas S. Merkelis 1931 m. N. 1-me rašo:

SPAUDOS LAISVES IR AMER. LIET. ORGANIZUOTES SUKAKTUVES. Antra laida. Pranaičių Julės lėšomis A. Milukas and Co., Philadelphia, Pa. 782 — 8 nž. psl. 15 — 23 cm.

Kun. A. Milukas yra vienas iš kruopščiausių lietuvių literatūros medžiagos rinkėjų Amerikoje. Jis nepraleidžia nė vienos progos nė vienerių sukaktuvių apie jas plačiau nepakalbėjęs ar neparasęs. Daug jis įdomios lietuvių literatūros medžiagos yra paskelbęs „Žvaigždės“ žurnale. Pats buvęs aktingas spaudos draudimo gadynės veikėjas jis daugiausia ir rašo apie tuos laikus.

Sioje knygoje taip pat daugumas straipsnių yra kun. A. Miluko parašyti, daug medžiagos iš jo archyvo paskelbta. Taigi su šia knyga verta susipažinti kiekvienam lietuvių literatūros ir kultūros istorikui. Ji bus įdomi ir šiaipjau lietuvių inteligentui pasiskaityti.

Pirmiausia susipažinkim su knygos turiniu. Daug medžiagos yra apie šiuos mūsų literatūros ir spaudos veikėjus: Valančių ir Daukanta (9—63 p.; 315—319 p.), kun. Martyną Sederevičių ir jo padėjėjus (63—107 p., 254—257 p.), Petrą Kriaučiūną (151—170 p.), Kazimierą Jaunių (171—187 p.), S. Gimžauską (183—201 p.), Joną Jablonskį (202—205 p.), kun. Ad. Grinevičių—Jungtą (206—240 p.), Juozą Ložinskį (320—322 p.), Dr. P. Matulaitį (323—368 p.), ir Martyną

Jankų (404—414 p.), Yra trys straipsniai ir apie mūsų spaudos draudimo gadynės katalikiškosios literatūros kilimo centrus (Kretingos vienuolyna, Zemaičių ir Seinų kunigų sem.): Kretingos vienuolių kalinių darbuote (241—253 p.), Sv. Kazimiero Draugijos pradžia (287—291 psl.) ir Seinų seminarija (373—403 p.). Toliaus seka bendro pobūdžio straipsniai apie spaudos draudimą ir kovas dėl lietuviškųjų raštų — Lietuvių spaudos uždraudimo dokumentai 122—134 p. mūsų draudžiamosios literatūros keliai (135—150 p.), J. O. Sirvydo Iš mūsų knygos kovų fronto (atsiminimai apie kontrabandnešius (265—286 psl.). Dar yra keletas mažesnių straipsnelių apie spaudos draudimą ir trumpai paminėtas Dydysis Vilniaus Seimas (292—297 p.).

Toliau reikia paminėti iš Amerikos lietuvių gyvenimo porą straipsnių — „Tėvynės Mylėtojų Draugija“ (418 — 424 p.) ir Amerikos lietuvių pirmieji profesionalai (425—695 p.). Šis pastarasis straipsnis gana ilgas ir duoda daug medžiagos Amerikos lietuvių gyvenimui nušviesti ir Amerikos lietuvių veikėjams pažinti.

Daugumas šios knygos straipsnių yra paskaitos, skaitytos įvairių sukaktuvių proga. Toms paskaitoms medžiaga semta daugiausia iš kan. dr. J. Tumo, prof. Biržiškos, prof. kun. Aleknos ir kitų raštų. Taigi, kun. A. Miluko raštai kompiliacijos retkarčiais pajvairintos jo paties atsiminimais. Žinoma tie jo raštai yra skirti Amerikos lietuviams, todėl jų praktiška reikšmė yra didelė. Mums, lietuviams, kun. A. Milukas daug įdomes-

nis ten, kur jis duoda naujos, dar niekur nespaudintos medžiagos. Pav., rašydamas apie dr. P. Matulaitį arba 1904 m. korespondencija (Iš „Žvaigždės“, ir „Dirvos Žinyno“ archyvo) (706—750 psl.). Daugumas šios knygos straipsnių jau yra buvę išspausdinti kituose žurnaluose daugiausiai „Žvaigždėj“, laikraščiuose ir atskiromis knygelėmis. Žinoma, tas faktas rodo, kad kun. A. Miluko raštai yra mėgiami ir skaitomi...

Knygos turinį pajvairina daug mūsų literatūrai ir lietuviškos spaudos platintojų fotografijų. Be to, keliolikos rankraščių faksimilės, taip pat dailiai išspausdintos.

Šio veikalas kalba palyginti daili ir graži.

III.

„Lietuvos „Aidė“ V. B-nas. 1931 m.. 12-me rašo:

AMZINAS PAMINKLAS SPAUDOS DRAUDIMO LAIKŲ DARBUOTOJAMS.*)

Apie mūsų vargų ir kovų dėl spaudos laikų jau nebe vieną knygą turime parašytą. Rašė apie tai kan. J. Tumas, rankiojo atsiminimus P. Ruseckas, išleides du tomu „Knygnešio“, esama nemažai ta tema rašinių ir kitų autorių (A. Jakšto, A. Rucevičiaus, Pr. Mašiotas ir k.) Bet nei viena tų knygų savo turiniu nėra nušvietusi Amerikos lietuvių vaidmens tautiniame lietuvių atgimime. Šio rašinio autoriui, be viešint neseniai lenkų

*) „Spaudos laisvės ir Amer. liet. organizuotės sukaktuvės“, Ant-ra laida. Pranaščių Julės lešomis. A. Milukas ir Co., Philadelphia, Pa.

okupuotame Vilniuje, bežiūrinėjant L. Mokslo Draugijos archyvą, puolė į akį vienas įsidėmėtinas piešinys jame atvaizduotas schematiniai apibrėštas Lietuvos žemlapis, kuri apšviečia trys šviesos šaltiniai: vienos iš užjūrio — tai Amerika, kitas iš užnemunio — tai Tilžė, ir trečias iš vidurio Europos — tai Sveicarija.

Tas schematinis planas, buvęs vienas iš eksponatų tarntautinėje parodoje Parvžiuje, regī-1898 m., (1900 m. Red.), sako daug nemalonumų padarė rusų valdžios atstovams, nes užsienis pamatė, kad tik iš svetur apšvietos spinduliai Lietuva tepasiekė.

Kalbamajam plane Amerikos apšvietos spinduliai nubraižyti visų riškiausiai — ir, berods, tai pilnai atatiko anų laikų padėti. Šalia tilžiškės kontrafakcinės literatūros, daugiausia spaudinių į Lietuvą iš Amerikos buvo gabenama, nes ten ir knygos ir laikraščiai laisvai buvo spaudinami.

Spaudą atgavus ir Lietuvos gyvenimo sąlygoms besikeičiant, tas Amerikos lietuvių spaudos vaidmuo ėmė nejučiomis mažėti ir šiandien visuomenėje mažai kas beatmena anuos lietuvių tautai sunkiosius laikus, kada mūsų užjūrio broliams teko Lietuvos švietėjų ir tautinės samonės kėlėjų vaidmenį vaidinti. Darbas buvo varomas visų išvien: ko nepajėgė čiabuviai ar Mėzosios Lietuvos talkininkai, tai atliko užjūrio broliai, teturėdami prieš akis vieną tikslą: laisvą ir laimingą tautos ateitį.

„Spaudos laisvės...“ autorius ir leidėjai, suprasdami anais laikais nuveiktų darbų visiems

atmintiną svarbą, parūpino kapitalinį veikalą, kuriame lygiai Lietuvos, lygiai Amerikos lietuvių kontrafrakcinis veikimas plačiai nušviestas. Veikalo turinys sudarytas nesilaikant nei chronologinės tvarkos, nes tai, ištikrųjų sunku buvo įvykdinti: jame daug randame atsiminimų, biografijų, net atskirų studijėlių. Dėl tų priežasčių „Spaudos laisvės... ir t.t. sukaktuvių“ knyga tenka ne monografija (kaip iš jos vardo galima būtų spėti), bet rinkiniu brangintinos mūsų kultūros istorijai medžiagos, tikrai kruopščiai surankiotos ir rūpestingai sutvarkytos.

Viso knygoje yra bemaž 800 puslapiai teksto, suskirstyto atskirais straipsniais — viso apie 60. Pakaktų tų straipsnių pavadinimus išrašyti, kad įsitikintume, jog „Spaudos ir t.t. sukaktuvių“ knygos turinys tikrai įdomus. Bet šiuo atveju tai būtų per ilga ir persunku. Todėl, manding, pakaks nurodyti labiau įsidėmitinas rašinių rūšis, užtinkamas aprašomoje knygoje. Pirmučiausiai — „Spaudos ir t.t. sukaktuvių“ knygoj daug vietos paskirta atsiminimams apie vysk. M. Valančių ir jojo darbų aprašymams. Tokių rašinių knygoje randame šešis. Toliau, minėtini pluoštai žinių apie garsųjį knygnešį ir knygnešiu autorių kun. Sederevičių, apie Petrą Kriauciūną, apie Kazimierą Jaunių, apie šv. Kazimiero dr-jos pradžią, apie Didįjį Viiniaus seimą, apie d-rą P. Matulaitį, apie Seinų kunig seminariją, apie „Aušros“ laikus, apie M. Jankų, apie d-rą J. Sliupą, apie kun. Juškevičių, „Amerikos Lietuvių Kronika“, apie išėviją, apie kun. A. Burbą, apie L. Mokslo Dr-ją ir t.t.

Pabaigoj turiningo ir vairaus teksto eina gausus ir įvairus rankraščių faksimilių skyrius, kuriame randame atvaizduotų d-ro J. Basanavičiaus, A. Jakšto, Geručio, Šerno, Totoraičio, Civinsko ir k. rankos rašta.

Skaitytojų patogumui, norint kuria nors viena tema atsidėjus pastudijuoti, gale knygos pridėti trys sąrašai paminėtų laikraščių, knygų ir raštų sąrašas, paminėtų įstaigų sąrašas ir paminėtų vietų sąrašas.

Zodžiu, „Spaudos laisvės ir t.t. sukaktuvių“ knyga tai dar platesnis ir išsamesnis, negu „Knygnešiai“ ir kiti raštai veikalas amžinas paminklas spaudos draudimo laikų darbuotojams kultūros dirvoje pastatytas. Vien, kas prikiština šiai tikrai brangiai knygai – tai kalbos ir rašybos nevienodumas. Kalbą pataisius, autorių individualybė, rasit, nebūtų nukentėjusi, o skaitytojui parankiau būtų buvę. Iliustracinė dalis ir spauda irgi gražesnės galėjo būti.

IV.

PRELATUS DAMBRAUSKAS APIE „VIESNAGE SESTOKUOSE“.

Prnaičių Julės Viešnagė Šeštokuose. Autorės lėšomis, Philadelphia, Pa., 3654 Richmond str., 214 psl. m. 8.

Žinomas mūsų rašytojas ir veikėjas kun. A. Milukas 1923 metais yra pavedęs šios knygos autorei aplankyti jo senutę matiną, gyvenančią Šeštokuose. Pildydama šį prašymą, autorė tais pat metais atvyko Lietuvon, aplankė ne tik Šeštokuose gyvenančius kun. Miluko gimines, bet pabuvojo ir Kaune ir Klaipėdoj ir mūsų pajūrio kurortuose, visur atidžiai domėdamasi Lietuvos žmonių gyvenimu.

susidariusia nauja valstybės tvarka, jos gerumais ir netobulumais. Turėdama didelę stebėjimo dovaną autorė iš tos kelionės prisirinko daugybę įvairiausių įspūdžių, kuriuos šioje knygoje trumpais bet gyvais bruožais ir aprašo; kaip kino filmoj slenka čia vienas po kito įvairiausi tipai. Štai neišauklėta storžievė pikčiurna majorienė, nei ačiū nesakanti už padarytus jai patarnavimus; štai jauna sveika ir sumani dzukaitė bevažiuojanti kelintą kartą Kaunan į Norkaus kontorą laivakortės atsiimti ir vis jos negaunanti, nes kontoros tvirtinimu, jos brolis dar nevisus pinigus už laivakortę teatsiuntęs; štai kun. Miluko senutė motinėlė savo laiku uždraustas knygas slėpusi, žandarus nugirdžiusi, jų suareštuotą kunigą išvadavusi ir daug daug savo amžely gražių darbelių nuveikusi. Neužmirštas ir autorės bendradarbis — patsai kun. A. Milukas. Jo nuopelnai spaudos draudimo ir karo metu gana plačiai ir teisingai nušviesti. Primintas ir kun. Miluko įskundėjas Amerikos lietuvis; dėliai to įskundimo Amerikos valdžia per visą karo laiką buvo uždėjus kun. Milukui sunkią pareigą — visus spausdinamus savo raštus versti angliškai. Kiek per tai be reikalo sugaišta laiko, kiek tiems vertimams išleista pinigų, sunku ir apsaityti. Gerai padarė autorė, kad to, dabar Kaune gyvenančio lietuvio išdaviko nepareiškė vardo. Nes žinant, kas tai padarė, sunku būtų buvę susilaikyti nespjovus jam į veidą.

Įdomus taipgi autorės pasakojimas ir apie Salemono Banaičio jaunystę ir jo narsius uždraustų knygų platinimo būdus.

Palangoj autorė susitinka su įdomiu, bet nekokių lietuvių amerikietės tipu. Duoda charakteristiką ir dviejų nesimpatingų ponijų ministerienų. Be reikalo tik priduria iš jų gyvenimo smulkmenų, iš kurių norinčiam nesunku atspėti ir kas jos pačios per vienos. Aš bijaus, kad čia nebūtų per daug sutirštintos varšos. Tikrumoj tos ponios ministerienės gal nėra jau taip peiktinos, kaip jos šioj knygoj nupieštos.

Autorės atpasakotas karininko pasakojimas apie mūsų kariuomenės organizavimo pradžia būtų ne pro šalį paskaičius ir mūsų prokuratūrai. Jai priderėtu, kad ir vėlai, padaryti teisybę ir kariuomenės bei valstybės skriaudiką tinkamai nubausti.

Išvestų šiame veikale tipų galeriją papildo dar lietuvių bolševiko daktaro šeimyna ir dvi komisarės žydaitės. Autorė gina Lietuvą nuo šių dviejų šmeižtų, bandydama įrodyti, kad Sovietų „rojus“ toli nėra taip gražus, kaip jiedvi mono, bet, žinoma, jų neitkina.

Netrūksta čia ir panegirikų kai kuriems Lietuvos veikėjams, k. š. A. Smetonai, generolui Nagevičiui, A. Jakštui ir k.

Būdama pati amerikietė, autorė nepaliko nepalietus ir Amerikos lietuvių santykių su naujai susikūrusia mūsų valstybe. Ji tei-

singai nušviečia iš vienos šalies nepamatuotas lietuvių amerikiečių pretenzijas, o iš kitos — ir mūsų buvusių valdžių nemokėjimą suprasti teisingus tų pačių amerikiečių interesus ir savo nedovanotinu biurokartizmu kliudžiusiu jiems pirktis žemės sklypelį ir susikurti kokią pramonės įsteigėlę. Ji tiesiog piktinasi tuo, kad mūsų valdžios už auksą greit duodavusios leidimus įvažiuoti Lietuvon iš Rusijos ivairiems nelietuviams, palaikantiems pas mus rusų kalbą ir simpatizuojančioms rusų bolševizmui, ir net nesigailėdavusios jiems šiltų vietelių valdžios įsteigose ir pačioje kariumenėje, o savo broliams amerikiečiams neparodžiusios nė pusės to palankumo. Rusų kalba mūsų karininkų tarpe atrodo autorei nepakenčiama anomalija. Ji klausia, argi neatsirandą protestų prieš tą rusicizmą. Ir gauna atsakymą, kad protestantų būta, bet už savo narsumą jie gavę „netikėtą paaugštinimą zuikių šaudyti provincijon“. Tai buvo autorės rašyta 1923 m. Reikia tikėtis, kad dabar nei panašūs protestantai, nei tokie paaugštinimai nebėra jau reikalingi.

Nemažai šioj knygoj patiekta ir asmeniškų autorės sumanymų, projektų, pasiūlymų. Pav. tiek amerikiečiams, tiek Lietuvoj gyvenantiems mūsų broliams ji siūlo laidotuvių ir paminklų išlaidas sumažinti iki minimumo, o sutaupytas tuo būdu sumas paversti stipendijomis mokslus einančiam jaunimui šelpti. Lygiai įdomus ir kitas autorės projektas. Pastebėjus, kad mūsų jauni rašytojai terašo daugiausia beprasmius futūristiškus niekus, ji išreiškia sumanymą — sukurti atskirą fondą premijoms už veikalus, parašytus mūsų tautos istorijai bei gyvenimui nušviesti k. š. už dailias istoriškas apysakas, tautiškus epus ir v.

Labai įsidėmėtinas ir trečias gerb. rašytojos pasiūlymas apie mūsų valdininkų atostogas. Ikšiol jų dauguma veržias į mūsų pajūrio kurortus. Ten nuvykę, o neturėdami užtektinai lėšų, jie gauna gyventi blogiausiose sąlygose, per tai tos atostogos jų sveikatos visai nepataiso, o jų biudžetą visai suardo. Taipgi autorė ir pataria valdininkams vykti atostogoms į kaimą pas savo tėvelius bei gimines. Ten ras ir sveiką orą ir valgi, o išlaidas sumažins gal daugiau negu per pusę. Taip beatostogaudami valdininkai nenutoltų nuo liaudies, geriau suprastų kaimiečių vargus, galėtų aukščiau pakelti jų valstybišką susipratimą ir šiaip jau daug gera kaimui padarytų. Mintis sveika, graži, verta plačiai paskleisti valdininkų, ypač žemesniųjų, tarpe.

Ne vienoj šios knygos vietoj paliesta ir lietuvių amerikiečių gyvenimas. Ypač įdomiai nupiešti Amerikos lietuvių klebonų santykiai su parapijiečiais. Pasirodo, lietuviai visur linkę į opoziciją. Neturėdami savo lietuviškų prezidentų, ministerių, kuriuos galėtų kri-

tikuoti, peikti, mūsų broliai amerikiečiai visą savo opozicijos energiją nukreipia dažniausiai prieš savo kleboną, ypač kai jis kuriam laikui išvažiuoja atostogų. Nekieno nebekliudomi opozicionieriai pavaro tuomet taip energingą agitaciją, kad klebonui iš atostogų sugrįžus, parapijiečiai nebenori jau nė klebonijon isileisti. Dėliai to dauguma klebonų amerikiečių ir vengia važiuoti atostogų. Dalykai keisti, bet patvirtinti faktais.

Šioj savo trumpoj recenzijoj, aš, žinoma, toli gražu ne visą teatpasakojau šios knygos turinį. Skaitytojas ras jį daug ir kitų įdomių žinių ir pastabų. Ji skaitos tikrai kaip apysaka, nors čia nėra nieko kas būtų prasimanyta bei iš piršto išlaužta. Autorė nefantazijuoja, bet piešia tikrą gyvenimą, vietomis gal net per daug atvirai vilkdama aikštėn ir tokius dalykus, kurie gal geriau būtų buvę bent kiek pridengus.

Turinio įdomumui prilygsta veikalo kalba. Ji gyva, daili, turtinga išsireikškimais. Filologai pedantai, žinoma, rastų ne vieną prikištiną dalyką. Mes pasitenkimsime čia tik pažymėję vieną nelabai vykusį būdvardį asmenis,io, asmeniai, viet. asmeninis, asmeniškai. Netaisyklingai taipgi rašo autorė paojus vieton pavojus (slg. lot. žodį pavere).

Autorė yra išleidus šį veikalą savo lėšomis. Pelną iš jo ji skiria savo brolio a. a. kun. Justino Pranaičio vardo stipendijai įkurti prie Lietuvos Universiteto.

Reikia tikėtis, kad šią taip įdomią knygą ir taip simpatingam tikslui išleista, mūsų visuomenė greitai išgrobstys. Ji verta kiekvienam mūsų inteligentui perskaityti.

A. Jakštas.

(1928 „Lietuvos Aidas“ N. 104 — VI — 11 d.)

V.

„Lietuvos Aidas“ XII 29 d. N. 269.

LAISVOSIOS LIETUVOS ATLANKYTU.
Iš Pranaičių atsiminimų. Autorės
lėšomis „Zvaigždės“ spaustuvėje, Philadelphia,
Pa. 1928. 357 psl. gr. in. 8.

Autorė trejopai laiminga: vieną, kad galitoli-
mas keliones atlikti; antrą, kad moka tose ke-

ionėse daug ko pastebėti ir savo įspūdžius dailiai aprašyti; trečią; kad savo kelionių aprašymus gali „savo lėšomis“ taip puikiai išleisti.

Siame naujame savo veikale autorė teikia žinių apie savo kelionę iš Amerikos Lietuvon. Iškeliauja ji 1922 m. gruodžio mėn. Laimingai perplaukus okeaną ir su dideliu vargu pervaziavus per Vokietiją, pačiam Kūčių vakare pasiekia ji Kybartus, o pirmą Kalėdų dieną atvyksta Kaunan.

Būdama karšta patriotė, ji tarianti galėsianti čia pasilsėti, pasidžiaugti nauju lietuvių gyvenimu, nauja mūsų valstybės tvarka. Deja, skaudžiai apsigaua. Pasamdytas stoty vežikas nesugeba surasti nurodytos gatvės ir namų. Pati Lietuva sutinka ją, kaip ir kitus brolius amerikiečius, šaltai su biūrokratišku formalizmu, laiko ją svetimo krašto piliete, vargina ją ilgais „meldavimais“ ir po ilgų baladonių teišduoda jai leidimą gyventi Lietuvoj t i k v i e n a m m ė n e s i u i.

Matydama mūsų naujo valstybės aparato netobulumą ir net nedovanotiną kvailumą, ji tariasi patarhausianti ir amerikiečiams lietuviams ir pačiai anų laikų mūsų valdžiai aprašydama su visomis smulkmenomis tikrai idiotišką tuometinę pasų ir „meldavimosi“ procedūrą.

Tuo savo aprašymu ji tikrai atkeršija ne tik už savo, bet ir visų brolių amerikiečių vargus ir pažeminimus, patirtus Lietuvos policijos ištaigose. Bet būdama teisinga, ji neužmiršta pažymėti ir išimtis: vieną geraširdį valdininkėlį ir vieną „džente!moną“ — policiuinka, parodžiusį kur kas daugiau proto ir takto, negu jo viršininkai.

Nemažesnio nemalonumo patiria autorė ir anų laikų Kauno pašte, atėjus atsiimti jai adresuoto siuntinio. Čia rusiškai kalbanti valdininkė iškeilia abejojamą net autorės lytį, dėl to, kad jos amerikietiškamė pase buvo parašyta Julė Pranaitis, o ne Pranaičiūtė.

Bet autorė — kieto būdo. Ji nugali visas kliūtis, gauna leidimą gyventi Lietuvoje, kiek jai reikia, aplanko žymesnes jos vietas, pamato lietuvių gyvenimą tiek laikinoj sostinėj, tiek ir provincijoj. Visus savo išpūdžius ir patyrimus ji surašius siunčia Amerikos „Zvaigždei“ atskirais laiškais, o dabar tuos laiškus krūvon surinkus, išleidžia atskira knyga.

Beskaitant ją, atgyja, lyg kino filmoj, visas 1923 metų Lietuvos gyvenimas. Stai tų metų užgavėnės su visokiais koncertais, vakarais, o ypač baliais, kur įvairiausi svaiginamieji gėrimai, ypač šampanas, liejasi, kaip iš „gausybės rago“ ir kur šokta lig 6 val. ryto. Vienas tų balių (Ukio Banko) autorės žiniomis prarijęs ne mažiau 25,000 litų!

Stai vėl 16-o Vasario šventė, su jos iškilmingomis pamaldomis, demonstracijomis, kalbomis, iliuminacija ir „suktiniu“ ne vietoj. Stai III-jo Liet. Katalikų Kongreso posėdis su kun. Krupavičiaus kalba, kurioj jis barė klebonus, kad taip „svarbaus reikalo nenori suprasti ir neduoda savo arklių agitacijos reikalams“ (60 psl.).

Toliau eina Lietuvių laivyno vėliavos pašventinimas, lydymas mūsų eksporto statistika ir nurodymu nuostolių dėl neturėjimo savo laivų. Ne-

užmiršta ir gegužės 1 d. šventė pasibaigusi milicininko Zitinevičiaus nušovimu. Paminėtos ir jojo laidotuvės, kuriose dėl vidaus ministerio Olekos pasivėlinimo, gedulinga procesija turėjo laukti ištiesą valandą.

Bet ir čia negalas. Štai dar III Seimo atidarymas, štai visokios gegužinės, štai įvairios tragikomedijos dėliai būtų stokos. Štai abejingos visuomenės liūdnas vaizdelis, šta ištisa savaitę laively laikomas nuskindamaso garlaivio mašinisto lavonas, teleistas palaidoti tik tuomet, kai prielaukos žydai ėmė skustis dėl nepakenčiamo dvokimo... ir t.t. ir t.t.

Autorė visur parodo pastabumą, sugebėjimą greit orientuotis mūsų santykiuose, o taipgi ir nemaža civilinės drąsos. Kur reikia, ji pasako tiesos žodį ir Lietuvos valdžiai ir mūsų jaunimui ir karininkams ir patiems žydams. Kas autoriui atrodo tiesa, tą ji ir pasako atvirai nesistengdama tiesos vynioti į bovelną.

Taigi šis veikalas yra visiems rekomenduotinas ir skaitytinas. Mūsų puristai ras čia be abejo ne vieną prikištiną kalbos dalyką. Bet kam rūpi turinys daugiau, negu kalba, tas autorės amerikietiško beveik nepastebės.

Kas aukščiau pasakytą, liečia vien I-ją šio veikalą dalį (1—127 pls.), nes antrąją jo dalį sudaro „Viešnage Seštokuose“, kuri jau seniau buvo mano recenzuota „Lietuvos Aide“. Prijungimas tos antrosios dalies prie autorės atsiminimų ne tik nenkenkia autoriui, bet anaiptol jo vertę žymiai padidina, nes gautas iš čia 1923 m. Lietuvos vaizdas tampa kur kas pilnesnis ir reljefiškesnis.

A. Jakštas.

ISLEISTUVES ATSAKYMAI.

p. P. Zadeikiui, Gen. Liet. Konsului. Zinią apie pirmuosius Amerikos lietuvių leidinius ir jų išleistąsias knygas nuo 1880 iki 1893 m. rasite knygoje „Amerikos Liet. Pirmieji Profesjonalai ir Kronika“, „Zvaigždės“ laida Philadelphia, Pa. „Zvaigždės“ išleistųjų knygų sąrašas paminėtas 1923 metų „Zvaigždės“ N. N. 1 ir 9 — straipsnyje „Medžiaga Amerikos Lietuvių bibliografijai“, taipgi dviejose knygelėse: „Kun. A. Miluko darbuotė (1890 — 1939)“ ir „Zvaigždės“ ir jos leidinių paminėjimas (pusl. 50-me). Visos tos knygos gaunama „Zvaigždės“ redakcijoje. „A. L. Profesionalų“ 2 tom. kaina 4 doleriai, antrųjų abiejų knygelių kaina po 50 centų. Žurnalo „Zvaigždės“ dvidešimtų trečių metų kompletai (kolei neišsemti) parsiduoda po 3 dol.

p.p. A. K. ir J. Juoz. Lietuvoje. Kun. Miluko, Pranaičių Julės ir „Zv.“ leidinius Kaune galima nusipirkti „Spaudos Fondo“ knygynuose.

Kun. X., Labai gaila, kad Jūsų naujokynės (a propos sukaktuvių) istorijos negalime patalpinti šiame ar sekančiame „Zvaigždės“ numeryje dėl stokos vietos. Rasi galėtumėte patys parūpinti lėšas tą aprašymą išleisti atskiroje brošūroje.

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

„Aušros“ 40 Metų Sukaktuvėse. 1883 — 1923. (Perspaudinta iš 1923 m. Gruodžio Mėnesio „Žvaigždės“). 261 psl.	2.00
Apeigos Rymo katalikų Bažnyčios. Lenkiškai parašė kun. J. Lunkevičius. Vertė Gerutis. Antra laida, 188 psl.60
Antanukas. Apysaka B. Pruso. Vertė Selimas. Antra laida. 40 psl.15
Algimantas arba Lietuviai 13-ame šimtmetyje. Istoriška apysaka. Parašė Dr. V. Prietris. Penki tomai, 488 psl.	2.50
Anima Villis. Marės Radzevičiūtės apysaka. Jono Montvilos vertimas. Antra laida, 162 psl.75
Bajoro Vuošvis. Apysaka iš lietuvių gyvenimo. Parašė Jonas Kmitas. 63 psl.15
Biurokratai. Apysaka iš paskutinių atsitikimų Lietuvoje. Pa- rašė Jonas Kmitas. 79 psl.25
Fabiolė arba Bažnyčia Katakumbose. Kardinolo Wiseman'o. Vertė Vytautas. 354 psl.	1.00
Gyvačių Karalius ir kitos apysakėlės. Parašė Ksaveras Vanagė- lis. 31 psl.10
Iš kelionės po Europą ir Aziją. Parašė Pranaičių Julė. 380 psl., 102 iliustracijos (paveikslai), audeklo apdarais	2.25
Skuros apdarais, paausuotais kraštais	3.50
Iš daktaro pasakojimų. Rudens diena. Sulaukė. Parašė Satri- jos Ragana. 69 psl.25
Išvakarės gret Lemano ežero. Parašė kun. M. Morauskis. Ver- tė Gerutis. 172 psl.75
Išpažinties Istorija. Prancuziškai parašė kun. A. Guillois, ver- tė kun. A. M. Milukas. Antras leidimas 1916 m.50
Kova ties Žalgiriais. Istoriška drama keturiuose aktuose. Pa- rašė Savasis (Dr. V. Pietaris). 31 psl.25
Kunigo giminė. Parašė J. Gerutis. 68 psl.20
Kaip Elziutė praleido Šv. Jono dieną. Parašė P. D. 63 psl. ..	.20
Krasauninkas—Laižybos—Dievo žmonės. Parašė Ksaveras Va- nagėlis. 28 psl.10
Kun. Dr. M. Gustaičio, Du laiškų iš Kelionės05
Kun. Dr. M. Gustaitis.....	5
Laisvės Metu. Apysaka iš paskutinių atsitikimų. Parašė An- tananas 1908 m. 187 psl.75
Laiškai iš Kelionės po Palestiną. Kaštai kun. Antano Miluko. 94 psl.50
Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istoriškos ir šiaip jau Lietuvos vietos. Parengė ir išleido kun. A. Milukas ..	.75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žy- mesni vyrai ir typai. Parengė ir išleido kun. A. Milukas	1.50

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.
adresuokit: Philadelphia, Pa

ŽVAIGŽDĖS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengė Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinolo gromata apie Patrijotizmą ir Išlaikymą05
Moterystė ir šeimyna. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl	.50
Mūsų Socijolistai. Apysaka iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.15
Mėlagių Dėdė. Vaizdelis iš Dzukų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.	10
Nekaltybės. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.25
Ne Mieste Laimė. Prancužiškai parašė Pierre L'Ermite. Lie- tuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tulso šeimynos. Vertė P. Str. 81 pusl.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranaus- ko Eilės. Kaina05
Pasakyk Matušei, Agnieška, Ant Garlaivio. Tris Šatijjos Raga- nos apysakos.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.10
Pikta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviš- kai vertė Ildargas. 72 pusl.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su pa- veikslais. Spaudon parengė kun. A. Milukas. visi 4 tomai	3.50
Drutais audeklo aparais	4.00
Skuros aparais	5.00
Skuros aparais, paaukuotais kraštais	5.50
Šiapus ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.60
Susiskaldėliai. Vaizdelis iš mūsų sodiečių gyvenimo. Parašė J. Gerutis. 62 pusl.20
Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstytas visas Katalikų Teologijos mokslas. 285 pusl.	1.00
Vaičaičio Eilės. Su velionio plačia biografija ir paveikslu. 157 pusl.75
Socijalistai Kas jie? — Iškur atsirado? — Ko nori? Parašė Dr. A. Civinskas. 124 psl.15
Lietuvių Tautos Istorija ir Dabartiniai Siekiniai Tautišku Atžvilgiu. Parašė kun. Antanas Jusaitis. 112 psl.75

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.
adresuokit: Philadelphia, Pa